

**İŞÇİ SINIFINA MENSUP KADINLARDA STATÜ TÜKETİMİ OLARAK
SÜRÜCÜ BELGESİ**

Driving License As Status Consumption in Working Class Women

(Makale Geliş Tarihi: 23.07.2019 / Kabul Tarihi: 03.10.2019)

Süleyman YURTTAŞ*

Öz

Çalışma, işçi sınıfına mensup kadınların kimlik oluşum ve dönüşüm süreçleriyle, sürücü olma istekleri arasındaki ilişkiyi, statü tüketimi kavramı çerçevesinde açıklamayı amaçlamaktadır. Yapılan çalışma ile sürücü belgesine sahip olmanın işçi sınıfına mensup kadınlar tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve hangi açılardan önemli görüldüğü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Yenikent'te (Ankara/Sincan) yaşayan 30-55 yaş aralığında, işçi sınıfına mensup 42 kadın ve sürücü kursunda görev yapan 5 yönetici/öğretmen katılımcı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmada, sürücü belgesinin, işçi sınıfına mensup kadınların hem bilişsel hem de psiko-motor becerilerini etrafındaki insanlara gösterebilmeleri açısından büyük bir sembolik değer taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber işçi sınıfına mensup kadınların, gerçekte sahip olmadıkları "eğitilmiş, başarılı ve/veya zengin kadın" statülerini, bu statülerin sembollerinden biri olarak kabul ettikleri sürücü belgesinin tüketimi ile çevrelerindeki insanlara göstermeye çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. İşçi sınıfına mensup kadınlar, bu statü tüketimi sayesinde özsayılarını yükselttiklerini ve toplumsal onay aldıklarını belirtmişlerdir.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Assist. Prof. Dr. Bayburt University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Sociology, syurttas@bayburt.edu.tr, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0631-5252>.

Anahtar Sözcükler: Kimlik, İşçi sınıfına mensup kadınlar, Statü tüketimi, Tüketim, Sürücü belgesi.

Abstract

This study aims to explain the relationship between identity formation and transformation processes of working class women and their enthusiasm to become drivers within the framework of the concept of status consumption. The study explores the question, how having a driving license is perceived by working class women and in which aspects it is considered important. The topic of the research is discussed on the basis of semi-structured interviews with 5 trainers and 42 working class women driver candidates between an age range of 30 to 55 living in Yenikent (Ankara/Sincan). The results revealed that driving license has great symbolic value for the working class women in terms of demonstrating their cognitive and psycho motor skills to people around them. Additionally, working class women are trying to show their “educated, successful and / or wealthy women” status to their social circle with the consumption of the driving license which they accept as one of the symbols of these statuses. Working class women stated that they increased their self-esteem and received social approval thanks to this status consumption.

Key Words: Identity, Working class women, Status consumption, Consumption, Driving license.

1. GİRİŞ

Günümüzde kimlik, kimlik oluşumu ve dönüşümü, kimlik ve sınıf ilişkisi, kimlik ve toplumsal cinsiyet gibi konularda baş döndürücü bir literatür bulunmaktadır. Bununla beraber kadınların toplumsal yaşam içerisindeki yeri ve eylemleri, ayrıca kadın kimliği hakkında yoğun çalışma ve tartışmalar yürütülmektedir. Bu çalışma da temel olarak işçi sınıfına mensup kadınların kimlik oluşturma ve dönüştürme süreçlerini, sürücü belgesi sahipliği üzerinden konu edinmektedir.

Bu çalışma, işçi sınıfına mensup kadınların kimlik oluşum ve dönüşüm süreçlerini statü tüketimi kavramı çerçevesinde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada, işçi sınıfına mensup kadın sürücülerin veya sürücü adaylarının sürücü belgesine sahip olma isteklerini doğuran faktörler ele alınarak bu faktörlerin kimlik oluşum ve dönüşüm süreçleri ile olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bütün bu ilişki ağı ise statü tüketimi kavramı üzerinden ele alınmıştır.

Yapılan çalışmada *sürücü belgesine sahip olmanın ve/veya araç kullanmanın*, işçi sınıfına mensup kadınlar tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve ne derece önemli görüldüğü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular ile statü tüketimi kavramı ilişkilendirilmiş ve statü tüketiminin kimlik oluşum ve dönüşüm süreçleriyle olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kimlik, kadın, gündelik ya-

şam, statü gibi konularda yapılacak çalışmalarda literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Bölümün alt başlıklarında çalışmayla ilişkili olarak tüketim ve kimlik ilişkisi ele alınmış ve çalışmanın temellendirildiği statü tüketimi kavramı ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Bulgular bölümünde yer alan bilgilerin ve sonuç bölümünde yapılacak tartışmaların anlam kazanması açısından sürücü eğitimi sürecine de ayrıca değinilmiştir.

1.1. Tüketerek Üretilen Kimlikler

Sınıflı toplumlarda üst sınıfın kültürü, hâkim ve prestijli kültür olarak kabul edilmektedir. Üst sınıf üyeleri, beğenilere, ahlaki ve toplumsal açıdan değerli kabul edilebilecek bir özellik kazandırma gücünü de elinde bulundurmaktadır. Orta ve alt sınıf üyelerinin yaşam koşulları ve kültürel pratikleri de üst sınıfların beğenilerini özümsemeleri ve bu beğenilere ulaşmaları noktasında engel oluşturmaktadır. Bahse konu olan kültürel ürünlerin ve hizmetlerin tüketimi alt sınıf üyelerinin “kolaylıkla erişemeyecekleri birtakım tavırları ve bilgiyi” gerektirmektedir (Crane, 2000/2003: s.20).

Üst sınıf üyelerinin yaşam tarzları üzerine çalışan Thorstein Veblen (1931/2015), 1899’da yayınlanan *Aylak Sınıfın Teorisi* adlı eserinde zenginleri, kapitalistleri, burjuvaları veya genel bir nitelemeyle “çalışmak zorunda olmayan insanları”, “*aylak sınıf*” olarak kavramsallaştırmaktadır. Veblen, bu sınıfın statü ile prestije önem verdiğini ve evleriyle, işyerleriyle, çocuklarıyla, eşleriyle vb. bunu göstermeye çalıştığını savunur. Veblen’in fikirlerini dile getirdiği katı sınıfsal yapının bulunduğu yıllardan bu yana toplumsal yapıda ve ilişkilerde birçok değişiklik olduğunu söylemek gerekir. Artık günümüzde tüketimin ya da gösterişin sadece aylak sınıfa ait bir eylem olmadığı ortadadır. Belki de artık “sınıf kavramını tümüyle unutmak isteyen” (Jame-son, 1991/2008: s. 429) bir toplum içinde *sınıfların öldüğü* bile söylenebilir (Giddens, 2005/2012: s. 353). Pakulski ve Waters’a (Akt. Giddens, 2005/2012: s. 354) göre günümüzde insanlar, kendilerini toplumsal sınıfın bir üyesi olarak görmekten ziyade “basitçe bireyler” olarak görmektedirler. İnsanların kimlikleri, konuları, tüketim alışkanlıkları artık insanları ırk, cins, yaş veya dinsel/ulusal kimliklerinden daha çok etkilemektedir. Bununla beraber Horkheimer’in (1947/1998: s.37) deyişi ile filozofların “hayat” dediği şey günümüzde artık bireysel varoluş alanından tüketime indirgenmiştir.

Modern dönemin yerini postmodern döneme bıraktığına ve toplumsala ait olan hemen hemen her şeyin dönüşüme uğradığına dair teoriler; tüketimin, tüketime bağlanan gösterişin ve bütün bunlardan beslenen kimliklerin artık sınıf temelli analizlerinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Bocock’un (1993/1997: s.84) ifadeleri ile “*post-modern terimi (...) insanların beyninde sosyal sınıf kavramının kimlik oluşturma konusunda diğer yollardan daha az önemli olduğu düşüncesini*” doğurmaktadır.

Modern dönemde “*üretim*”, kimlik oluşturma için gerekli faktör olarak görülürken postmodern dönemde “*tüketim davranış kalıpları*” en önemli faktör olarak kabul edilmektedir. Bu değişimle birlikte kimlik oluşturma ve kimliğin korunmasında üretim ve dağıtım ile ilgili iş rollerinin yerini tüketim uygulamalarının ve tüketim arzularının aldığı söylemek mümkündür.

“Bir zamanlar, modernizm koşulları altında sosyal hiyerarşi içindeki "yerlerini bilmek" zorunda olan insanlar, postmodernizm koşullarında böyle bir sosyal hiyerarşi içinde düşünmekten vazgeçmekte. Postmodernizmde "üst" sosyal statü gruplarının yaşam tarzlarını ve tüketim kalıplarını taklit etmek yerine, kendi tarzını bulma, eğlence, heyecan, işte veya oyunda sıkıntıdan kaçma, insanın kendisi ve başkaları için çekici olması gibi konular en önemli yaşam kaygıları haline geliyor ve tüketim kalıplarını etkiliyorlar.” (Bocock, 1993/1997: s.87)

Bell, (1976’dan akt Crane, 2000/2003: s.23), sanayi sonrası toplum kuramında günümüz yeni kimliklerin oluşumunda ekonomik ve siyasal alanların dışında özgür bir ortam olduğunu savunur. Günümüz dünyasında toplumsal kimlikler tamamen ekonomik statüye bağlı değildir. Bell, boş zaman faaliyetlerinin ve tüketimin, kimlik oluşumunu etkilediğini savunur. Bell’in kuramına benzer görüşler kültürel mal ve hizmetlerin tüketiminin bireysel kimlik oluşumunda daha önemli rol oynadığını savunmaktadır. Özetle tüketimin, maddi ihtiyaçları karşılamaktan ya da üst sınıf üyelerini taklit etmekten çok kimlik oluşumunda etkili olduğu görülmektedir (Crane, 2000/2003: s.23-24).

Kimlik oluşumu ve insanların benlik tasarımı, Giddens (1991/2010: s.248) tarafından da ele alınarak modernite ve bireysel kimlik ilişkisi içerisinde tüketimin benlik tasarımı üzerine olan etkileri sorgulanmıştır. Ona göre günümüz dünyasında benlik tasarımı, büyük bir ölçüde insanların arzuladıkları mallara (ve hizmetlere) sahip olma ve yapay olarak kurgulanmış hayat tarzlarına ulaşma arayışına dönüşmüştür. Mal ve hizmetlerin kullanım değerleri önemini yitirmekte ve bunların görünür göstergeleri daha önemli hale gelmektedir. Bir nevi, mal ve hizmet tüketimi benlik gelişiminin yerini almıştır. Giddens’in da atıfta bulunduğu Bauman (1980/ 2014: s. 100) tüketici piyasasının kimlik üzerindeki etkilerine vurgu yaparken, piyasanın bireyselleşmiş kimlik yapıcı araçlar sunduğunu belirtmektedir. Piyasa tarafından sunulan bu kimlikler toplumsal onaylarını da içinde barındıran bir yapıdadır. Yani piyasa tarafından sunulan ve onaylanan bu kimlikler toplumsal olarak sorgulanmamaktadır.

Özetle, postmodern dönemle birlikte sınıf kimliği insanların yaşamlarında daha az merkezi bir rol oynamaktadır. Bunun nedeni kimliğin, insanların iş tipinden ziyade tüketim kalıpları ve arzularıyla ilişkilendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Fakat özellikle kimlik ve sınıf ilişkisindeki bu dönüşümün sınıfları yok ettiğine dair görüşlere mesafeli duran sosyologlar da bulunmaktadır. Örneğin, Crompton’a (Akt. Bilton vd., 2003/ 2008: s. 122) göre “*kapitalist endüstriyel toplumlar hala tabakalaşmış toplumlardır ve toplumsal sınıf kuramları (...) bize hala temel görüşleri sağ-*

lamaktadır.” Bu açıdan ele alındığında kimlik oluşum ve dönüşüm süreçlerinin toplumsal sınıflara olan bağlılığı azalmış olsa da toplumsal alanda sınıfların varlığının devam ettiği de inkâr edilemez. Bununla beraber “*servet ve gelir bakımından toplumda benzer ekonomik konumları paylaşan bireylerin oluşturduğu grup*” (Newman, 2016/2016: s. 151-152) olarak tanımlanan *toplumsal sınıf kavramının*, toplumsal yapı içerisinde görünür ve farklılıklara sahip olan grupların (üst, orta, işçi) nitelik farklılıklarının ifade edilmesine yönelik kullanımında bir sakınca yoktur. Yani bu çalışmaya konu olan kadınların da orta ve üst sınıfa ait bir tüketime yönelmiş olmalarına rağmen işçi sınıfa mensup kadınlar olarak nitelendirilmesinde bir engel bulunmamaktadır.

1.2. Gösterişçi Tüketim ve Statü Tüketimi

Günümüz dünyasında kimlik oluşturma ve dönüştürme süreçlerinde farklı etkenler devreye sokulmuştur. Bununla beraber tüketimin, faydadan çok göstergelere (gösterişe) yönelik olması postmodern toplumlardaki insan eylemlerinin açıklanması noktasında farklı bakış açılarını ve kavramları doğurmuştur.

Çağımızda tüketimle ilişkili sembol ve işaretlerin gündelik yaşam içerisinde önemli bir rol oynaması (Giddens, 2005/2012: s. 366) ve postmodern dönemde görülen “tüketim” etkisi (Jameson, 1991/2008: s.10) kimlik oluşturma ve dönüştürme süreçlerinde insanların *gösterişçi tüketime ve/veya statü tüketimine* yönelmesine neden olmuştur. Gösterişçi tüketim “*kişinin toplumdaki prestijini artırmak için toplum içinde tüketilen mal veya hizmetleri satın alması ve bu mal veya hizmetleri diğer insanları etkilemek ve egosunu tatmin etmek için kullanmasıdır.*” Statü tüketimi ise “*kişilerin statü sembolü olan ürünleri çevrelerindeki kişilere statülerini göstermek amacı ile satın almalarına neden olan motivasyonel bir süreç*” olarak tanımlanmaktadır (Gülülü vd. 2010: s.108).

Gösterişin kökenleri, tarihsel olarak eskilere götürülebilse de gösteriş, özellikle 1980’li yıllardan itibaren “*sahne ve ekran gelenekleri, Amerikan pembe dizileri, yeni gelen bir refah, halkın şöhret takıntısı ve (...) tüketicilik*” gibi birbirinden farklı unsurlardan beslenerek görünürlüğünü arttırmıştır (Dyhouse, 2010/2015, s.18-19). Gösteriş, “*başkalarını aldatmak, şaşırtmak, korkutmak veya kendini beğendirmek için birinin yaptığı yapay davranış, çalım, alım çalım, kurum*” (Türk Dil Kurumu, 2019/1) anlamına gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında gösterişçi tüketim, kişinin amaçladığı gösterişi yapmak için kullanacağı mal ve hizmetlerin tüketimi olarak tanımlanabilir. Gösterişçi tüketimde kişinin maddi bir fayda sağlayacağı mal veya hizmet tüketimi yerine diğer insanları etkilemek, beğendirmek için yapılan irrasyonel bir tüketim söz konusudur.

Statü tüketimi ise bir süreç olarak ele alınmaktadır. Yani bir malın ya da hizmetin statü sembolü olarak satın alınması ve tüketilmesi, kişilere statülerini (gerçek ya da yapay ama çoğu zaman yüksek gösterilmeye çalışılan ve aslında öyle ol-

mayan statülerini) gösterebilmeleri için bir olanak sağlamaktadır. Topluma gösterilmeye çalışılan statü, görece uzun bir süreçte bu statü sembollerinden beslenmekte, yeni statü sembolleri ile güçlendirilmekte, dönüştürülmekte veya belirli bir süre sonra bu semboller kullanımdan kaldırılmaktadır.

Gösterişçi tüketim ile statü tüketimi arasındaki en temel fark ise statü tüketiminde “*bireyin kendisine ya da çevresindeki diğer bireylere statü temsil eden bir ürünü satın alma*”, gösteriş tüketiminde ise “*kişinin kendi egosunu şişirme*” arzusunun bulunmasıdır. Bununla beraber insanlar tarafından statü sembolü olarak değerlendirilen bir ürüne ya da hizmete sahip olmak bireyin özsaygısını yükseltmesinde ve toplumsal onay noktasında onlara destek sağlamaktadır (Gökali vd., 2011: s. 38). Bu türlü bir tüketim de, içinde kusur barındırmayan ve toplumsal olarak değerli kabul edilen bir benlik görüntüsü (Giddens, 1991/2010: s.218) arayan günümüz insanı için olmazsa olmazlardan biridir. Çünkü günümüzde “*kişisel özerklik, kendi kendini tanımlama, sahici yaşam ya da bireysel mükemmeliyet gibi bireysel gereksinimlerin hepsi, pazarın sunduğu ürünlere sahip olma, onları tüketme gereksinimine dönüştürülmüştür.*” (Bauman, 1987/2003: s. 226).

1.3. Bir İşi Yapabilme Yeterliliği: Ehliyet /Sürücü Belgesi

Ehliyet; “*ustalık, uzluk*” anlamlarında kullanılan, aynı zamanda “sürücü belgesi” anlamına gelen bir kelimedir (Türk Dil Kurumu, 2019/2) Karayolları trafik yönetmeliğine göre sürücü belgesi “*2918 sayılı Kanunda belirtilen motorlu araçların sürülmesine yetki veren belgedir.*” (Resmî Gazete, 1997).

2017 yılı verilerine göre Türkiye’de toplam 28.181.830 sürücü bulunmaktadır. 2008 yılında bütün sürücüler içindeki kadın sürücü oranı %17,1 iken bu oran 2017 yılında %25,1’e yükselmiştir. 2008 yılında 3.303.959 olan kadın sürücü sayısı 2017 yılında 7.084.713’e ulaşmıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2019). Bu durum son yıllarda kadın sürücü sayısında iki kattan fazla bir artış yaşandığını göstermektedir.

Kanunlara uygun bir şekilde araç kullanmak için kişilerin belirli şartları taşıması ve belirli bir eğitim sürecinden geçerek sürücü belgesi alması gerekmektedir. Türkiye’de AB’ye uyum ve sürücü belgelerinin karşılıklı tanınırlığının sağlanabilmesi için farklı tarihlerde sürücü eğitimlerine yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018/1: s.5). Yapılan bu düzenlemeler kamuoyunda sürücü belgesi almanın zorlaştığına dair bir algı oluşturmuştur (Ehliyet almak zorlaştı, 2019; Ehliyet almak zorlaştı! İşte kanıtı, 2019; Ehliyet almak zorlaştı. Vatandaş ne diyor?, 2019).

2019 yılında sürücü belgesi alabilmek için, belirli bir yaşta olmak (sürücü belgesi sınıfına göre değişmektedir), en az ilkökul düzeyinde eğitim almış olmak, sürücü sınavlarında başarılı olmak, belirli suçlardan hüküm giymemiş olmak gibi şartlar aranmaktadır (Resmî Gazete Tarihi: 18.07.1997). Sürücü belgesi almak isteyen

adaylar, motorlu taşıtlar sürücü kursuna (MTSK) kayıt yaptırarak teorik dersleri (34 saat) ve direksiyon eğitimi (en az 16 saat) derslerini almak ve bu derslerin sınavlarından başarılı olmak zorundadırlar (Milli Eğitim Bakanlığı, 2018/1: s.15).

Eğitim düzeyi düşük adayların genellikle teorik sınavlarda (ki bu sınav, Trafik ve Çevre, İlk Yardım, Araç Tekniği ve Trafik Adabı ders müfredatlarını içermektedir) başarısız oldukları görülmektedir. Psiko-motor becerileri zayıf olan, sınav kaygısını yenemeyen, stres yönetimi zayıf olan adayların ise genellikle direksiyon sınavından başarısız olduğu görülmektedir. Adayların sınavlardan başarısız olmaları halinde, adaya üçer hak daha tanınmaktadır. Sınavlardan toplamda dört defa başarısız olan adayların sürücü belgesi alma işlemleri yeniden başlamaktadır. Bu durum MTSK jargonunda “dosya yakma” olarak ifade edilmektedir.

2. YÖNTEM

Çalışmanın verileri Ankara'nın Sincan ilçesine bağlı Yenikent semtinde yaşayan katılımcılardan toplanmıştır. Yenikent, Ankara 1. Organize Sanayi Bölgesine yakın bir konumda bulunan, Anadolu'nun farklı bölgelerinden aldığı göç ile son yıllarda nüfusu artmaya devam eden bir yerleşim bölgesidir. Yenikent, daha çok işçi sınıfına mensup ailelerinin yaşadığı bir semttir. Semt halkı, genellikle sanayi, inşaat ve tarım sektörlerinde, vasıflı, vasıfsız ya da yarı vasıflı işlerde çalışmaktadır. Semt halkının; genellikle düşük gelirli kol işçileri olmaları (Özben, 2017: s. 462), görece yoksul yaşam şartlarına (Bilton vd., 2003/ 2008: s. 109) ve düşük eğitim seviyesine sahip olmaları (Newman, 2016/2016: s. 159) Yenikent'te yaşayan insanların, işçi sınıfına mensup bireyler olarak kabul edilmesinde etkili olmuştur.

Çalışmada iki farklı veri toplama tekniği kullanılmıştır. Birinci teknik, doğal katılımlı gözlem tekniğidir. Bu teknikte gözlemci gözlediği olaya doğrudan katılarak ve kimliğini saklayarak veri toplamayı amaçlamaktadır (Gökçe, 1999:98). Bu teknikte insanlarla kendi doğal çevrelerinde kurulan yoğun ilişkiyle veri toplanması amaçlanmaktadır. Katılımlı gözlemin amacı incelenecek insanların öznel dünyalarına girmek ve onların dünyalarını kendi bakış açılarıyla ele alabilmektir (Marshall, 1999:393). Çalışmada 2016-2019 yılları arasında farklı dönemlerde doğal katılımlı gözlem tekniği ile veriler toplanmıştır. Gözlem tekniğinin uygulama sürecinde araştırmacı gözlemlediği kişilere kendisini, bazen sürücü kursunun kayıt bürosunda görevli biri olarak bazen de bir sürücü adayı olarak tanıtmıştır. Gözlem tekniğinden elde edilen veriler, yarı yapılandırılmış görüşmelerin hazırlanmasında ve araştırma konusunun aydınlatılmasında kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan ikinci veri toplama tekniği ise yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Görüşme tekniği, insanların olaylara, durumlara bakış açılarını, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya çıkarması açısından etkili bir teknik olarak kabul edilmektedir (Yıldırım, 1999:10). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde ise araştırmacı önceden hazırladığı konu başlıkları ve soruları görüşmenin akışına gö-

re şekillendirebilmektedir. Bu sayede araştırmacı, çalışmanın başlangıcında kestirelemeyen noktalarda sorular sorarak araştırmanın kapsamını genişletebilmektedir (Bal,2015: 281). Çalışmada yaklaşık yedi aylık bir dönemde (2019 Ocak-Temmuz) Yenikent'te bulunan Özel Yenikent Sürücü Kursuna kayıt yaptıran, sürücü eğitimini henüz tamamlamış ya da eğitimine devam eden işçi sınıfına mensup 30 yaş üzeri 42 kadın ile yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bunun yanında 2 kurs işletmecisi ve 3 öğretmenle de bahsi geçen kadın katılımcıların sürücü belgesi edinme süreçleri ile ilgili yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Görüşmeler her bir katılımcı için yaklaşık olarak 40 dakika sürmüştür. Görüşmeler, sürücü kursunun toplantı odasında yapılmıştır. Sürücü kursunda öğretmen olarak görev yapan bir sosyolog, veri toplama sürecinde araştırmacıya yardımcı olmuştur. Katılımcıların hiçbirisi, görüşmelerin ses ve video kaydının alınmasını kabul etmemiştir. Görüşmeler sırasında araştırmacıların dikkatle aldıkları notlar görüşme sonrasında bilgisayar ortamına aktarılmış ve gerekli analizler yapılarak tema, kategori ve kodlara ulaşılmıştır. Bulgular bölümünde gerekli görülen yerlerde katılımcıların ifadeleri birebir aktarılmıştır. Sürücü ve sürücü adaylarından oluşan katılımcılar K1 (yaş), K2 (yaş), K3 (yaş) ... kurs işletmecileri ve öğretmenler ise Ö1 (yaş- cinsiyet), Ö2 (yaş- cinsiyet), Ö3 (yaş- cinsiyet) şeklinde kodlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Katılımcılarla İlgili Bilgiler

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin uygulandığı işçi sınıfına mensup 42 kadın katılımcıya ait genel bilgiler aşağıda verilmiştir.

- Sürücü adaylarından ve sürücü belgesi sahibi katılımcılardan oluşan çalışma grubunun yaş aralığı 30-55 yaştır.
- Katılımcıların 10'u 2. kademe okur-yazar belgesi¹ sahibi, 19'u ilkokul, 7'si ortaokul ve 8'i lise mezunudur.
- Katılımcıların 39'u evli, 3'ü bekârdır.
- Katılımcıların tamamı ev kadını olmakla beraber, yılın belirli dönemlerinde gündelikçilik, çocuk bakıcılığı, bahçe/tarla işçiliği gibi güvensiz işlerden gelir elde etmektedir.

---

¹ İlkokulun 3. sınıfını bitirmiş ancak 4. sınıftan ayrılmış kişiler veya 1. Kademe Okuma-Yazma kursunu bitiren kişiler, 2. Kademe okuma-yazma kurslarına katılır. Bu 180 saatlik bir kurstur. Kurs sonunda yapılan sınavda başarılı olanlar İlkokul diploması yerine geçen 2.Kademe Okur-Yazar Belgesini almaya hak kazanır. (Okuma-Yazma Kursları, 2019) Ayrıntılı bilgi için bkznz. Milli Eğitim Bakanlığı. (2018/3). Yetişkinler II. kademe temel eğitim programı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. Ankara

- Katılımcıların hiçbirinin kendine ya da aile üyelerine ait bir aracı bulunmamaktadır.
- Katılımcıların tamamı ekonomik açıdan zorluk yaşadıklarını belirtmiştir.
- Katılımcıların tamamı B sınıfı (otomobil ve kamyonet) sürücü belgesi (manuel veya otomatik) edinmiş veya edinme süreci içerisinde.
- Katılımcıların tamamı “şuan için”, “şimdilik” sürücü belgesine tam anlamıyla ihtiyaçlarının olmadığını belirtmiştir.
- Katılımcıların tamamı Ankara'nın çevre köylerinden veya Anadolu'nun farklı bölgelerinden Yenikent'e göç etmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin uygulandığı kurs işletmecilerinden ve öğretmenlerden oluşan katılımcılara ait bilgiler aşağıda sıralanmıştır.

- Katılımcılar 28-60 yaş aralığındadır.
- Katılımcıların 1'i kadın, 4'ü erkektir.
- Katılımcıların tamamı uzun yıllar boyunca sürücü kurslarında yöneticilik ve/veya direksiyon dersi öğretmenliği yapmıştır.

3.2. İşçi Sınıfına Mensup Kadın Katılımcıların Sürücü Belgesi Alma Sürecinde Yaşadığı Zorluklar

Adayların sürücü belgesi alma süreçlerinde yaşadıkları zorlukları tespit etmek amacıyla sorulan sorulara verilen cevaplardan “maddi zorluklar”, “bilişsel zorluklar”, “psiko-motor zorluklar” ve “stres” kodlarına ulaşılmıştır.

Katılımcıların tamamı kurs ücretlerini ve harçları ödeme noktasında zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Özellikle teorik sınavdan ve direksiyon sınavından başarısız olan adaylar ile dosya yakan adayların tekrar ödemek zorunda kaldıkları harçlar sürücü belgesi alma sürecinde adaylara zorluk yaşatmaktadır. Bazı adaylar sürücü belgesi masraflarını aile üyelerinden destek görmeden ve/veya onlardan habersiz bir şekilde kendi “harçlıklarıyla” karşılamaktadırlar.

Ö1 (60- Erkek): *Başlangıçta bir hevesle kursa kayıt oluyorduk. Sınav harcının yatırılması gerektiği zamanlarda hep sorun yaşıyorduk. Çoğunluğu kurs ücretini ödemekte sorun yaşıyor. Gecikmeler oluyor. Direksiyon sınavından başarısız olanlar 300 lira vermek zorunda. Onu da ödeyemiyorlar. Dosya yakanlar daha da sıkıntılı.*

Ö2 (28- Erkek) : *Bazen taksit ödemeye geliyorlar. Bakıyorsun getirdiği paraya 5-10 lira paraları bir araya getirmiş 100-200 liraya tamamlamış. Anlıyorsun ki zorla bulmuş buluşturmuş. Ben yüzüğünü satıp para getiren adayları da gördüm.*

K21 (45): *Benim kursa geldiğimden (sürücü belgesi almasından) kocamın haberi yok. Hayatta izin vermez. Valla temizliğe gidiyorum (kocamdan habersiz) kursun parasını veriyorum.*

K24 (31): *Evdékiler bana gitme dediler (kursu kayıt olma). Ben de siz karışmayın. Sizden para istemiyorum dedim. Harçlıkları biriktiriyorum. Sınavdan kalınca, param da olmayınca bazen komşulardan borç alıyorum. Getirip veriyorum (sürücü kursuna) parayı.*

Özellikle düşük eğitim düzeyindeki katılımcıların, sürücü belgesi alma sürecinde yaşadıkları sorunlardan biri de teorik sınavlardır. Halk Eğitim Merkezlerinde okuma-yazma kurslarına katılarak belge alan 10 ve ilkökul mezunu 19 katılımcı yüz yüze verilen teorik derslerde ve bu derslerin sınavlarında büyük sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durum görüşmeler sırasında kurs yöneticileri ve öğretmenler tarafından da dile getirilmiştir.

Ö3 (55- Erkek): *Direksiyon dersi aşamasına gelemeyenler oluyor. Okuma yazmayı geç öğrendikleri için zorluk çekiyorlar.*

Ö4 (41- Kadın): *Şimdi teorik sınavlar tablet üzerinden yapılıyor. Bazıları tablet kullanmakta da zorluk yaşıyor. Okuduklarını anlayamıyorlar. Dört sınav hakkını kullanıp dosya yakanlar oluyor. Sonra bir dört sınav hakkını kullanıp onu bile yakanlar var.*

K1 (55): *Bu hafta 4. hakkımı (teorik sınav) kullanacağım. Aslında heyecanlanmasam yaparım. Motor (araç bilgisi dersi) soruları zor geliyor. Bir de ilk yardım. Anlamıyorum.*

K13 (48): *Buradaki derslere (yüz yüze yapılan teorik dersler) katılıyorum. Evde kitabı da okuyorum ama çok zorlandım. Zaten en büyük korkum yazılıyı geçmemektir. Bir kere dosya yaktım. Bu sefer olacak gibi. Yazılıyı geçtikten sonra da direksiyon sınavı var. Ondandır da korkuyorum.*

Psiko-motor beceriler açısından bazı yetersizlikleri bulunan, heyecanını yenemeyen ve stres kontrolü yapamayan katılımcılar özellikle direksiyon eğitimi ve sonrasında yapılan direksiyon sınavında sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Direksiyon sınavı aşamasına gelen katılımcılardan birçoğu 1. ve 2. sınav haklarında başarılı olamamış bazıları bu aşamada dosya yakmıştır. Sürücü kursunun verdiği 16 saatlik eğitim sonunda istenen düzeye gelemeyen adaylardan ekstra ücret karşılığında özel ders alanlar da bulunmaktadır.

Ö4 (41- Kadın): *Ne yaparsak olmuyor. Bazen bizi dinlemedikleri için yapamıyorlar. Genellikle bahane üretirler. Hastayım, çocuğum hasta, uyumadım, çok uyudum, ayağım ağırdı. Bazıları da sakın olunca çok güzel araba kullanıyor, ama heyecanlanınca da ne dersin anlamıyor. Hele ki sınav günü stresten bildiklerini de yapamıyorlar.*

K38 (30): *Kaç kere sınava (direksiyon sınavına) girdim (başarısız oldum). Artık utanıyorum. Ehliyeti alayım araba da istemiyorum.*

K8 (48): *Zaten kursun parasını veremiyorum bir de sınavdan kalınca onun parası (sınav harcı) çıkıyor. Onları düşündükçe başaramayacağım, diyorum. Bir türlü geçemedim. Arkadaşlarım soruyor. Onlara sınava daha var diye yalan söylüyorum.*

K20 (37): *Ben en başta manuelle² sınava girdim. Sonra dosya yaktım. Bak-tım olmayacak beceremeyeceğim otomatige geçtim. Ama yine kaldım. Artık psikolo-jim bozulmuştu. En sonunda geçtim kurtuldum. Zaten arabamız yok. Ha manuel ha otomatik ne fark eder. İlerde alabilirsek belki otomatik araba alırız.*

K41(46): *Ben sınavda sol ayağıma hâkim olamadım. Debriyaja basamadım. O yüzden kaldım. Zaten bu sınav çok zor. Yazılıdan ayrı çektim direksiyondan ayrı. Bu kadar zor olduğunu bilemedim.*

3.3. İşçi Sınıfına Mensup Kadın Katılımcıların Sürücü Belgesi Alma İsteklerinde Etkili Olan Faktörler

Yapılan görüşmelerde katılımcıların sürücü belgesi alma nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan sorulara katılımcıların verdikleri cevapların analizinden “özgü-ven arayışı, kendini ispatlama isteği, gösteriş amacı” kodlarına ulaşılmıştır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu eğitim düzeylerinin düşük olmasından, güvenceli bir işte çalışmamaktan ve maddi sorunlardan dolayı memnuniyetsizlik ya-şadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, toplum içinde “ezildiklerini”, kendilerine gü-venmediklerini, bu nedenle de sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, sürücü belgesi alarak bu durumun etkilerini hafifletebileceklerini düşünmektedirler.

K3 (33): *Ehliyet bana özgüvenimi kazandıracak. Ehliyeti alınca kendime da-ha çok güveneceğim.*

K22 (40): *Okumadık. Kıt kanaat geçiniyoruz. Bir şey yapmaktan korkuyorum. Acaba yapabilir miyim? Yapamam diyorum. Hep böyle geçti ömrüm. Sanki eh-liyet alırsam bunlar bitecek diye düşünüyorum.*

Katılımcıların sürücü belgesi almayı isteme nedenlerinden biri de çevresin-deki insanlara kendini ispat etme çabasıdır. Özellikle eğitim düzeylerinden dolayı te-orik derslerden başarısız olacağı düşünülen katılımcılar, sürücü belgesi alarak bunun aksini ispatlamaya çalışmak istemektedirler.

---

² B sınıfı sürücü belgesi almak isteyen adaylar istemeleri durumunda manuel ya da otomatik vitesli araç sürücü belgesi alabilmektedirler. Psiko-motor açıdan kendine güvenmeyen adaylar genellikle otomatik araç kullanımını daha kolay görmekte ve otomatik araç kullanımı için sürücü belgesi almaktadırlar.

K7 (42): *Kocam benimle dalga geçiyordu. Senin doğru düzgün okuma yazman yok diyordu. Boşuna paramızı harcama diyordu. Ama ben ne yaptım? Çalıştım ve sınavı geçtim. İnşallah direksiyon sınavını da geçeceğim.*

K35 (33): *Ehliyet almak için halk eğitime gittim (Öğrenim şartını sağlamak için 1. ve 2. Kademe okuma-yazma kursuna katılmış). Bana beceremeyeceğin işi yapma dediler. Azmettim. 4. hakkımda zor da olsa geçtim. Etrafımdakilerin sesi ke-sildi (eleştirmeyi bıraktılar).*

Katılımcıların sürücü belgesi alma yönelimlerini etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza “gösteriş” çıkmaktadır. Katılımcıların tamamı bir araca sahip olmadığı ve uzun bir zaman da olamayacağı, bir yakınının ya da kurumun/şirketin aracını kullanmayacağını belirttikleri halde sürücü belgesi almayı istediklerini ya da aldıklarını belirtmiştir. Özellikle 30-40 yaş aralığında bulunan katılımcılar sürücü belgelerini çevrelerindeki insanlara gösteriş yapma amacıyla kullanacaklarını/kullandıklarını belirtmiştir.

K40 (34): *Sırf ehliyetim görünsün diye yeni cüzdan aldım. Cüzdanımı çıkarınca ehliyetim görünüyor.*

K33 (32): *İlerde belki araba alırız. Şimdi çok zor. Arabamız olmasa da ehliyetimi görenler arabam var sanıyor.*

K17 (35): *Kadınlar arasında konuşulunca çok havalı oluyor. Benim ehliyetim var diyorum. Çok kaskanıyorlar.*

K36 (30): *Bence insan sadece havası için ehliyet almalı. Bizim komşular alınca ben de almak istedim. Benim ne eksikim var dedim. Ehliyeti alınca onların yanında ezilmeyeceğim.*

3.4. İşçi Sınıfına Mensup Kadın Katılımcıların Sürücü Belgesine Yükledikleri Anlam

Yapılan görüşmelerde katılımcıların sürücü belgesine yükledikleri anlamı ve sürücü belgesinin adaylar için önemini ortaya koymayı amaçlayan sorulara katılımcıların verdikleri cevapların analizinden “eğitimli kadın, zengin kadın, başarılı kadın” kodlarına ulaşılmıştır.

Katılımcılar sürücü belgesine sahip olan insanların çevrelerinde “eğitimli” insanlar olarak görüldüğünü belirtmiştir. Bu nedenle sürücü belgesi, katılımcılar açısından eğitimli olmanın ya da görünmenin bir sembolü olarak değerlendirilmektedir.

K30 (39): *Kurallar (sürücü eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler) değişti. Artık herkes ehliyet alamıyor. Okumuş yazmış insanlar ehliyet alabiliyor. Ehliyetimi görenler benim de eğitimli biri olduğumu anlayacak.*

K25 (46): *Benim bir arkadaşım (kadın) ilkokul mezunuydu. Bir işe girecekti. Lise mezunu alacaklarmış. O da benim ehliyetim var demiş. O zaman onu işe aldılar.*

(...) yok araba kullanmadı, ama ehliyetin varsa kafan çalışıyordur demişler işe almışlar. Bizim buralarda (sosyal çevresinden bahsediyor) okul bitirmiş olmak önemli. Ee bunu nasıl göstereceksin? Ehliyetim var dedin mi, herkes senin okumuş yazmış biri olduğunu anlar.

Katılımcılar, sürücü belgesi olanların çevrelerinde zengin insanlar olarak değerlendirildiğini düşünmektedirler. Katılımcıların gözünde sürücü belgesine sahip olmak zenginliğin bir göstergesidir.

K4 (33): *Ehliyeti olan adamın (insanın) arabası da olur. (Sizin var mı? sorusuna cevaben) Tamam benim yok, ben normalinden bahsediyorum. Yani millet nasıl biliyor. Ehliyeti varsa arabası da var. Yakınlarım belki bizim durumumuzu (ekonomik) biliyor, ama bilmeyenler beni zengin sanıyor.*

K9 (36): *İnşallah araba sürmeyi unutmadan araba alırız. Biraz zor ama almak istiyorum. Az da iyi bir arabam olursa daha iyi olur. Zaten millet de hep aynı değil mi? Borçla araba alıyorlar. (İhtiyaçtan mı? Sorusuna cevaben) Yok ne ihtiyacı. Sadece desinler diye. Yani millet zengin bilsin diye. (Siz de onun için mi ehliyet aldınız? sorusuna cevaben) Yani evet. Bir yerde ben de onun için almış oluyorum. Ama sadece zengin görünmek için değil.*

Sürücü belgesine sahip olmanın başarılı bir kadın imajı oluşturmak için önemli olduğunu belirten katılımcılar sürücü belgesiyle başarıyı ilişkilendirmişlerdir.

K12 (35): *Ben anladım ki ehliyet almak çok zor bir iş. Herkes alamaz. Yani akıllı olmak lazım. Becerikli olmak lazım. Bir kadının ehliyeti varsa o kadın beceriklidir. Başarılıdır. Ben de ehliyetimi alınca başarılı olduğumu göstereceğim.*

K23 (38): *Belki bugün arabam yok ama ileride olur. Soranlara da öyle diyorum. Arkamdan dedikodumu yapıyorlar biliyorum. Boşuna ehliyet almış diyorlar. Niye boşuna olsun ki? Ben ehliyetimi aldım. Kendimi ispatladım. Bazen beni küçük görenlere "Ben ehliyet bile almışım" diyorum. (...) Yok, hani bazen küçük görüyorlar. Sen anlamazsın, bilmezsin diyorlar. Onlara öyle diyorum. Ben başarıyı göstermişim.*

4. SONUÇ

Günümüz insanının kimlik oluşturmadaki görev ve sorumluluğu (ki bu durum önceleri yoktu ve insanlar kimliklerini doğdukları toplumdan ediniyorlardı) kimliğin katı ve değişmez olma özelliğini kaybetmesine neden olmuştur. Böylece kimlik sürekli bir araya getirilmesi ve parçalara ayrılması gereken bir duruma dönüşmüştür. Bu da insanlarda kaygılı bir durumun oluşmasına neden olmaktadır. Yani günümüzde insanlar bir kimlik oluşturma kaygısı taşımaktadırlar. Tüketicilerden oluşan günümüz toplumunda hem bir "karakter" sahibi olmaya hem de kimliğinin tanınmasını sağlamaya çalışan insanlar bu amaçlarına ulaşmaya yönelik araçları bulup elde etmek

gibi motivasyonlara da sahiptirler. “*Mutlu bir yaşam*” arayışında insanların temel kaygıları işte bunlardan beslenmektedir (Bauman, 2008/2013: s.12). Bu kaygılar insanların lüks mal ve hizmetleri zorunlu tüketim olarak benimsemelerine ya da rahatlama yolu olarak görmelerine neden olmaktadır (Horkheimer, 1947/ 1998: s.82).

Bir malın ya da hizmetin zorunlu olup olmadığı tartışma konusu olmaya açıktır. Yapılan çalışmaya konu edinilen sürücü belgesi sahipliğinin de kimler için zorunlu bir hizmet tüketimi olduğu ya da olmadığı tartışmaya açılabilir. Aslında çalışma grubu olarak işçi sınıfına mensup kadınların seçilmesinin nedeni de bu noktada ortaya çıkabilecek tartışmaları en aza indirme çabasından kaynaklanmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde de vurgulanmaya çalışıldığı gibi katılımcıların otomobilleri yoktur. Otomobil alma ihtimalleri de (en azından kısa bir zaman içerisinde) çok düşüktür. Diğer taraftan katılımcıların araç kullanmalarını gerektirecek bir zorunluluk bulunmadığı gibi araç kullanmaları için uygun şartların sağlanması da oldukça zor görünmektedir.

Bulgular bölümü içerisinde özellikle vurgulanmaya çalışıldığı gibi sürücü belgesi edinme süreçleri ekonomik açıdan katılımcılara büyük bir yük getirmektedir. Diğer taraftan sürücü belgesi edinme sürecinde teorik derslerde ve direksiyon derslerinde ve/veya sınavlarında katılımcılar büyük zorluklar yaşamaktadır. Bunun yanında katılımcılar en azından “şimdilik” sürücü belgesine sahip olmalarının gerekmediğini belirtmişlerdir. O halde katılımcıların sürücü belgesi edinmelerinin ya da edinme isteklerinin bir zorunluluktan kaynaklanmadığı, en azından sürücü belgesinin katılımcılar için “şimdilik” gerçek bir kullanım değeri (araç kullanma için yasal gereklilik) taşımadığı ortadadır.

Katılımcıların sürücü belgesi edinmelerinin ya da edinme isteklerinin altında yatan faktörlere bakıldığında sürücü belgesinin sağladığı gerçek ya da pratik değer yerine sembolik değerinin daha anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcılar, kendilerini sosyal çevrelerine ispatlayabilmek, hiç sahip olmadıkları ya da kaybettikleri özgüvenlerini kazanabilmek, gösteriş yapabilmek ve bütün bunların yanında kendilerini eğitilmiş, zengin ve/veya başarılı bir kadın olarak gösterebilmek için bu “zorlu” sürece katıldıklarını belirtmiştir.

Somut bir şekilde ortaya konulmaya çalışılan bu durumun açıklanması için statü tüketimi kavramı işlevsel görünmektedir. Statü tüketiminde, insanların ya hâlihazırda sahip oldukları statülerini ya da kendilerinin sahip olmadığı, ama sahip olmak istedikleri statüleri, etrafındaki insanlara gösterebilmelerine olanak sağlayan bir süreç bulunmaktadır. İnsanlar, prestijli bir statüye sahip olmadıklarını düşündüklerinde öncelikle toplumsal anlamda prestijli kabul edilen kendisine uygun bir statü belirlemektedir. Ardından bu statüye ait olan kendisinin de ulaşabileceği bir sembol belirlemektedir. Bu sembol genellikle bir mal ya da hizmet olarak satın alınabilecek özellikler taşımaktadır. Ardından bu mal ve/veya hizmeti tüketerek çevredeki insan-

lara sahip oldukları ya da sahip olmayı istedikleri statülerini göstermeye çalışmaktadırlar.

Araştırmaya konu edilen işçi sınıfına mensup kadınların kendi statülerini prestijli bir statü olarak kabul etmedikleri görülmektedir. Eğitimli, zengin ve başarılı bir kadın statüsü, katılımcılar için prestijli bir statü olarak kabul edilmektedir. Bu statünün sembollerinden biri olarak değerlendirdikleri sürücü belgesini ve/veya araç kullanmayı da prestijli bir statü sembolü olarak görmektedirler. Bu statü sembolünü tüketerek etraflarındaki insanlara “gerçekte olmayan” prestijli statülerini göstermeye çalışmaktadırlar. Bu statü sembolüne ulaşmak ve bunu etrafındakilere gösterebilmek için maddi ve manevi birçok zorluğa katlanmaktadırlar.

Hemen belirtilmesi gerekir ki kadın sürücü adaylarının yaşadığı zorlukları yaşayan erkek sürücü adayları da bulunmaktadır. Aynı statü tüketimi sürecini yaşayan farklı yaş gruplarından kadın ve erkekler de bulunmaktadır. Yani bu durum sadece kadınlara ya da işçi sınıfına mensup kadınlara ya da işçi sınıfına mensup 30 yaş üstü kadınlara has bir durum değildir. Sürücü belgesi sahipliği ya da araç kullanma becerisi kazanma, insanların kimliklerini oluşturma ve dönüştürme süreçleri içerisinde statü tüketimi için kullandıkları alanlardan sadece birisidir. Farklı yaş ve cinsiyeteki insanların statü tüketimleri farklı alanlarda da kendini gösterebilmektedir.

İşçi sınıfına mensup kadınların, orta ve üst sınıf kadınlarının statü göstergelerinden biri olan sürücü belgesine sahip olmaları veya araç kullanmaları, bu sınıfların dünya görüşünü ve/veya yaşam tarzını benimsedikleri anlamına gelmemektedir. Bu durum yapılan gözlemlerde de tespit edilmiştir. Örneğin çalışmaya katılan işçi sınıfına mensup kadınların, cep telefonu, giyim, makyaj, oturulan semt gibi konularda orta ya da üst sınıfa benzeme gibi bir çabaları görülmemiştir. Ya da henüz bu konularda “benzer” olmalarını sağlayacak uygun tüketim alanlarına ve olanaklarına ulaşamamışlardır.

Sonuç olarak, sürücü belgesi, işçi sınıfına mensup kadınların, hem bilişsel hem de psiko-motor becerilerini etrafindaki insanlara gösterebilmeleri açısından büyük bir sembolik değer taşımaktadır. Arkadaş sohbetlerinde, günlerde kısacası gündelik yaşam alanları içerisinde, uzun uzun ayrıntıları anlatılan ve zorlukları paylaşılan eğitim sürecini başarıyla tamamlayan kadınlar hem bilişsel yeterliklerini hem de araç kullanmadaki psiko-motor becerilerini ispatlama şansı yakalamış olmaktadır. Sürücü belgesine sahip olmak veya araç kullanabilmek özellikle büyük şehirlerde yaşayan işçi sınıfı kadınların cesaretlerini (yoğun ve riskli trafikte araç kullanma) de belgelendirmektedir. “Eğitimli, başarılı ve/veya zengin kadın” statüleri, bu statülerin sembollerinden biri olarak kabul edilen sürücü belgesinin tüketimi ile gerçekte bu statüye sahip olmayan işçi sınıfına mensup kadınlar tarafından çevrelerindeki insanlara gösterilmeye çalışılmaktadır. Bu statü tüketimi sayesinde işçi sınıfına mensup kadınlar özsaygılarını yükselttiklerini ve toplumsal onay aldıklarını düşünmektedirler.

Yapılan çalışmada işçi sınıfına mensup kadınların sürücü belgesi alma eğilimleri, statü tüketimi kavramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bununla beraber çalışmanın, orta ve üst sınıfa mensup kadınların sürücü belgesine yüklediği anlamın anlaşılması ve sürücü belgesinin “başarılı kadın” statüsü tüketimi için kullanılıp kullanılmadığı gibi konularda yapılacak çalışmalara kaynak oluşturması beklenmektedir.

5. TEŞEKKÜR

Çalışmanın veri toplama sürecinde katılımcılara ulaşılması ve uygun görüşme ortamının sağlanması konusunda yardımlarını esirgemeyen Özel Yenikent Sürücü Kursu Müdürü Sayın Memet ARAZ’a ve veri toplama sürecinde destek sağlayan sosyolog Sayın Burak ARAZ’a teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Bal, Hüseyin. (2015). *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri:(Uygulamalı-Örnekli)*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Bauman, Zygmunt. (2003). *Yasa Koyucular İle Yorumcular*. Kemal Atakay (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinali 1987’de yayımlanmıştır).
- Bauman, Zygmunt. (2013). *Yaşam Sanatı*. Akın Sarı (Çev.). İstanbul: Versus Kitap. (Orijinali 2008’de yayımlanmıştır).
- Bauman, Zygmunt. (2014). *Sosyolojik Düşünmek*. Abdullah Yılmaz (Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinali 1980’de yayımlanmıştır).
- Bell, Daniel. (1976). *The Cultural Contradictions of Capitalism*. New York: Basic Books.
- Bocock, Robert. (1997). *Tüketim*. İrem Kutluk (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi. (Orijinali 1993’de yayımlanmıştır).
- Crane, Diana. (2003). *Moda ve Gündemleri*. Özge Çelik (Çev.). Ayrıntı Yayınları, İstanbul. (Orijinali 2000’de yayımlanmıştır).
- Dyhouse, Carol. (2015). *Gösteriş: Kadınlar, Tarih, Feminizm*. Duygu Akın (Çev.). İstanbul: Can. (Orijinali 2010’da yayımlanmıştır).
- Ehliyet almak zorlaştı! İşte kanıtı.* 16.06.2019 tarihinde <https://www.internethaber.com/ehliyet-almak-zorlasti-iste-kaniti-711212h.htm> adresinden erişildi.
- Ehliyet almak zorlaştı.* 16.06.2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=8lh3fIW3G8Y> adresinden erişildi.
- Ehliyet almak zorlaştı. Vatandaş ne diyor?.* 16.06.2019 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=ZChf5hHUj1U> adresinden erişildi.

- Emniyet Genel Müdürlüğü. (2019). *Araç ve Sürücü Belgesi İstatistikleri 2017*. 06.06.2019 tarihinde https://onlineislemler.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/trafik/Arac_Surucu.pdf adresinden erişildi.
- Giddens, Anthony. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Ümit Tatlıcan (Çev.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinali 1991’de yayımlanmıştır).
- Giddens, Anthony. (2012). *Sosyoloji*. Cemal Güzel (Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları. (Orijinali 2005’de yayımlanmıştır).
- Gökalliler, Ebru; Aybar, Ayda; Gülay, Göker. (2011). “Bir Statü Tüketimi Göstergesi Olarak Iphone Markalı Akıllı Telefon Algısı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7.1: 36-48.
- Gökçe, Birsen. (1999). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma* (3. Baskı). Ankara: Savaş.
- Güllülü, Uğur; Ünal, Sevtap; Bilsen Bilgili. (2010). “Kendini Gösterim ve Kişilerarası Etkileşimin Gösterişçi Tüketim Üzerindeki Etkilerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 105-139.
- Horkheimer, Max. (1998). *Akıl Tutulması*. Orhan Koçak (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinali 1947’de yayımlanmıştır).
- Jameson, Fredric (2008). *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği*. Nuri Plümer ve Abdülkadir Gölcü (Çev.). Ankara: Nirengi Kitap. (Orijinali 1991’de yayımlanmıştır).
- Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018/1). *Trafik Genel Eğitim Planı, Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü*, 06.06.2019 tarihinde http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/04134315_01_Trafik_Eylem_PlanY.pdf adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018/2). *Motorlu Taşıt Sürücülere Kursu Direksiyon Eğitimi Dersi Uygulama Sınavı Kılavuzu*. Özel Eğitim Kurumları Genel Müdürlüğü, Ankara. 06.06.2019 tarihinde http://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_07/24165033_MTSK_UYGULAMA_SINAV_KILAVUZU.pdf adresinden erişildi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018/3). Yetişkinler II. kademe temel eğitim programı. T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. Ankara. 06.06.2019 tarihinde

http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kurslar/Okuma%20Yazma_Yeti%20C5%9Fkinler%20II.Kademe%20Okuma%20Yazma%20%20C3%96%C4%9Fretimi%20TEP.pdf adresinden erişildi.

Newman, David M. (2013). *Sosyoloji: Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*. Ali Arslan (Çev.). Ankara: Nobel Yayınları. (Orijinali 2016'da yayımlanmıştır).

Okuma-Yazma Kursları. 16.06.2019 tarihinde http://bozkirhem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/42/07/175948/icerikler/okuma-yazma-kurslari_116913.html adresinden erişildi.

Özben, Mevlüt (2017). *Toplumsal Eşitsizlikler*. İhsan Sezal (Ed.). Sosyoloji. İstanbul: Beta.

Resmî Gazete. (18.07.1997) Resmî Gazete Sayısı: 23053. *Karayolları Trafik Yönetmeliği*. 06.06.2019 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.8182&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=Karayollar%C4%B1%20trafik%20y%C3%B6netmeli%C4%9Fi> adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu. (2019/1). *Gösteriş*. 04.07.2019 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Türk Dil Kurumu. (2019/2). *Ehliyet*. 04.07.2019 tarihinde <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Veblen, Thorstein B. (2015). *Aylak Sınıfın Teorisi "Kurumların İktisadi İncelemesi"*. Eren Kırmızıaltın, Hüsni Bilir (Çev.). İstanbul: Heretik. (Orijinali 1931'de yayımlanmıştır).

Yıldırım, Ali. (1999). "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi". *Eğitim ve Bilim*, 23 (112).